

رشد و یادگیری حرکتی - ورزشی - تابستان ۱۳۹۵
دوره ۸، شماره ۲، ص: ۲۳۹-۲۵۱
تاریخ دریافت: ۲۳ / ۰۸ / ۹۳
تاریخ پذیرش: ۲۲ / ۰۶ / ۹۴

تأثیر یک دوره بازی‌های بومی محلی بر رشد مهارت‌های دستکاری پسران شش تا هشت‌ساله مناطق محروم

یونس الفتیان*^۱ - محمود شیخ^۲ - عباس مینویی^۳

۱. کارشناس ارشد، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه تهران، تهران، ایران. ۲. دانشیار، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. ۳. کارشناس ارشد، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

از جمله مهارت‌های حرکتی بنیادی در دوره کودکی، مهارت‌های دستکاری است. دستکاری حرکتی درشت و شامل ارتباط فرد با اشیاست و اعمال نیرو به یک جسم یا جذب نیروی آن از ویژگی‌های آن است. هدف از این پژوهش، مطالعه تأثیر برنامه حرکتی منتخب شامل بازی‌های بومی محلی بر رشد مهارت‌های دستکاری پسران شش تا هشت‌ساله مناطق محروم بود. در این مطالعه نیمه‌تجربی، ۲۰ کودک از بین کودکان پسر مناطق محروم شهرستان اندیمشک، به صورت هدفمند و در دسترس انتخاب شدند. ابتدا از طریق آزمون رشد حرکتی عمده‌الریخ از آنها پیش‌آزمون گرفته شد. آزمودنی‌ها به شیوه تصادفی به دو گروه ۱۰ نفره آزمایش و کنترل هم‌تاسازی شدند، سپس به مدت ۲۴ جلسه و هر جلسه ۴۵ دقیقه طی هشت هفته برنامه حرکتی منتخب اجرا شد. در مدت اجرای برنامه گروه کنترل فعالیت‌های معمول خود را انجام می‌دادند. با پایان برنامه از هر دو گروه پس‌آزمون به‌عمل آمد. پس از بررسی نرمال بودن داده‌ها و برابری واریانس‌ها، داده‌ها به روش تحلیل واریانس چندمتغیری و تحلیل واریانس یک‌راهه در متن مانوا تحلیل شد. نتایج نشان داد بازی‌های بومی-محلی بر رشد مهارت‌های دستکاری تأثیر مثبت داشته است ($F_{6,4}=30/75$). بنابراین با تشویق کودکان به بازی‌های مناسب بومی-محلی می‌توان فرصتی برای تمرین و افزایش رشد مهارت‌های دستکاری آنها فراهم کرد.

واژه‌های کلیدی

بازی‌های بومی-محلی، تجارب حرکتی، دریافت توپ، دربیبل درجا، رشد حرکتی.

مقدمه

یکی از مهم‌ترین موضوعات در حیطه رشد حرکتی، رشد مهارت‌های حرکتی بنیادی است که به سه طبقه مهارت‌های استواری، جابه‌جایی و دستکاری تقسیم می‌شوند (۲۴). این فرایند (رشد مهارت) اغلب شامل تغییر کیفی در مهارت، مانند گذاشتن یک قدم به جلو هنگام پرتاب است. برخی متخصصان، رشد مهارت را از طریق تغییرات قدم‌به‌قدم (گام‌به‌گام) توصیف کرده‌اند (۱۰،۲). از جمله زیرشاخه‌های مهارت‌های حرکتی بنیادی، مهارت دستکاری است. دستکاری شامل ارتباط فرد با اشیاست و اعمال نیرو به یک جسم یا دریافت نیرو از آن، از ویژگی‌های آن است. پرتاب کردن، ضربه زدن با پا، ضربه زدن با دست و غلتاندن توپ، نمونه‌هایی از این حرکات هستند. ماهیت این حرکات این است که از دو یا چند حرکت تشکیل می‌شوند و اغلب در کنار حالت‌های دیگر حرکات به کار می‌روند. کودکان از طریق دستکاری اشیا قادر به درک ارتباط اشیا متحرک در فضا خواهند بود و با انجام چنین تجاربی پی به ماهیت و پیامد حرکت اشیا خواهند برد. بنابراین رشد این مهارت‌ها موجب افزایش توانایی و ایجاد ارتباط دقیق و کنترل‌شده با اشیا پیرامون در کودک می‌شود (۱۹،۱۸،۸). این مهارت‌ها علاوه بر تأثیری که بر رشد مهارت‌های ورزشی و تخصصی دارند، موجب کارآمدتر شدن حرکات افراد در زندگی روزمره می‌شوند و باید در سنین پیش‌دبستانی و دبستانی مورد توجه قرار گیرند، زیرا عدم دستیابی به مراحل پیشرفته در این مهارت‌ها مشکلاتی را نه تنها در رشد بلکه در رشد مهارت‌های بعدی سنین بالاتر در پی خواهد داشت (۱۸،۱۰،۸). سیفلت^۱ (۱۹۸۰) معتقد بود که پیشروی موفقیت‌آمیز یک تکلیف حرکتی خاص از مراحل انتقال، کاربرد و استفاده در طول زندگی به عملکرد سطوح بالیده در مرحله حرکتی بنیادی بستگی دارد (۱۹). شواهد بیانگر آن است که کودکان در طول روند بالیدگی مهارت‌های بنیادی خود را فقط با افزایش سن توسعه نمی‌دهند، بلکه محیط عامل مؤثر دیگری بر بالیدگی این مهارت‌هاست (۱۹،۸،۱). متأسفانه بسیاری از کودکان در جامعه ما از پرداختن به فعالیت‌های حرکتی خودداری می‌کنند و شاید از علت‌های آن نبودن انگیزه و علاقه در آنها و حتی بی‌توجهی والدین به این جنبه مهم در رشد کودکان باشد. همچنین شناخت ناکافی و نبود امکانات مورد نیاز در مناطق محروم عامل مهمی است که کودکان را از فعالیت دور می‌کند. رشد حرکتی در محیط‌های محدود، به‌طور طبیعی پیشرفت نخواهد کرد؛ از جمله عواملی که امکان حرکت را برای کودک فراهم می‌کند، بازی

1. Seefeldt

است، به‌گونه‌ای که دوره‌های طلایی رشد کودک از مسیر بازی می‌گذرد (۳). امروزه متخصصان رشد کودک دریافته‌اند که بازی از جمله عوامل اصلی زندگی کودکان است (۲۱)، و به‌عنوان یک عامل انگیزشی، وسیله‌ای مناسب برای کسب لذت فردی در زندگی کودک است. با وجود این، علاقه کودک به بازی امری ذاتی و فطری است که بنابر نظر پیاژه، علاوه بر تأثیر بر رشد مهارت‌های حرکتی، بر رشد عاطفی و شناختی کودکان نیز مؤثر است (۱۸). در این میان بازی‌های بومی محلی می‌توانند با امکانات ساده و موجود در اجتماع و فارغ از هر محدودیتی به ساده‌ترین شیوه قشر عظیم و وسیعی از افراد را در سنین مختلف تحت پوشش قرار دهند (۱)، به‌طوری‌که با نهایت آزادی و بدون مقید بودن به مکان، زمان و ابزار دست‌وپاگیر، قابل اجرا هستند. بازی‌های بومی- محلی، بخشی از هر فرهنگ محسوب می‌شوند که متناسب با وضعیت اقلیمی و فرهنگی هر منطقه طراحی شده‌اند و همین هماهنگی و همراهی با جغرافیا و فرهنگ، رمز ماندگاری آنها تاکنون بوده است. مطالعه و معرفی این بازی‌ها از آن نظر حائز اهمیت است که می‌تواند هم به ما دانشی در خصوص داشته‌های فرهنگی‌مان بدهد و هم مهم‌تر از آن، فرصتی فراهم کند که با کسب آگاهی بتوانیم در زندگی امروز خود و کودکانمان از آنها استفاده کنیم و از شادی و نشاطی که بخش جدایی‌ناپذیری این بازی‌هاست، بهره‌مند شویم. هر یک از این بازی‌ها با توجه به نوع الگوی اجرا و پیچیدگی مهارتی آن، کمک شایانی به افزایش آمادگی انرژی، حرکتی و رشد مهارت‌های بنیادی در سنین پایه برای ورود به عرصه ورزش قهرمانی خواهد کرد (۵).

در بین عوامل مؤثر بر رشد مهارت‌های بنیادی، عاملی که بیشتر مورد توجه قرار گرفته، ارائه برنامه آموزشی مناسب رشدی است. در این زمینه تحقیقات فراوانی انجام گرفته است که با توجه به نتایج حاصل، برنامه‌های آموزشی و گوناگونی برای رشد آن مهارت‌ها در دوران کودکی پیشنهاد شده که هدف عمده همه آنها، اکتساب و پالایش مهارت‌های بنیادی است (۱). از جمله این تحقیقات می‌توان به پژوهش‌های مکنزی^۱ (۲۲) و گودوی^۲ (۱۶) به‌ترتیب در سال‌های ۱۹۹۸ و ۲۰۰۳ اشاره کرد که تأثیر برنامه تربیت بدنی بر مهارت‌های دستکاری کودکان را بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که اجرای برنامه آموزشی مدون، رشد مهارت‌های دستکاری را در پی داشته است. همچنین سیمون^۳ (۲۵) در تحقیق روی مهارت‌های بنیادی کودکان کم‌توان ذهنی به این نتیجه رسید که اعمال مداخله فعالیت‌های بدنی تأثیر معناداری روی مهارت‌های جابه‌جایی و دستکاری دارد.

1. Mc kenzie
2. Goodway
3. Simons

یوسفی (۱۳۸۰) تأثیر بازی‌های دبستانی منتخب بر رشد حرکتی دانش‌آموزان دختر سال سوم دبستان را بررسی و تأثیر آن بازی‌ها را مثبت ارزیابی کرد (۱۱). اکبری (۱۳۸۵) در تحقیق خود با عنوان «تأثیر بازی‌های بومی محلی منتخب بر رشد مهارت‌های جابه‌جایی پسران ۷ تا ۹ ساله» دریافت که بازی‌های منتخب او تأثیر معناداری بر رشد مهارت‌های جابه‌جایی داشته است (۱). غیجی و همکاران (۱۳۹۰) نیز در پژوهشی اثر بازی‌های بومی محلی و بازی‌های معمول بر رشد مهارت‌های دستکاری پسران کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر را ارزیابی کردند و دریافتند که تأثیر این بازی‌ها بر رشد مهارت‌های دستکاری نسبت به بازی‌های معمول بیشتر است (۶). اما موریس، ویلیامز^۱ و همکاران (۱۹۹۸) در تحقیق روی پسران و دختران ۳ تا ۶ ساله به نتایج مشابهی دست نیافتند و ابراز کردند که رشد مهارت‌های بنیادی متأثر از سن و بالیدگی است (۹).

در کشور ما تنوع و تعدد فراوانی در بازی‌های بومی محلی وجود دارد و با توجه به مطالب مذکور اهمیت این بازی‌ها آشکار شد. همچنین با توجه به اینکه بسیاری از این بازی‌ها هنوز بررسی و آزمایش نشده‌اند و به‌خصوص اینکه تحقیقات انجام‌گرفته قبلی بیشتر مربوط به محیط‌های شهری بوده و کمتر در مناطق محروم صورت گرفته است، پژوهش کنونی در این مناطق به‌عمل آمد. از این رو براساس اهداف پژوهش این پرسش مطرح می‌شود که آیا بازی‌های بومی محلی منتخب بر رشد مهارت‌های دستکاری کودکان مناطق محروم تأثیرگذار است؟

مواد و روش‌ها

جامعه و نمونه آماری

تحقیق حاضر از نوع نیمه‌تجربی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با دو گروه (آزمایش و کنترل) بود. جامعه آماری پژوهش کلیه دانش‌آموزان پسر شش تا هشت‌ساله مناطق محروم شهرستان اندیمشک بودند. ابتدا پرسشنامه ویژگی‌های فردی بین آنها توزیع شد. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، تعدادی از آزمودنی‌ها براساس سؤالات پرسشنامه و اهداف طرح، از تحقیق کنار گذاشته شدند، برای مثال کودکانی که تحصیلات والدین آنها کارشناسی ارشد و بالاتر بود، درآمد بالایی داشتند، آنهایی که در کلاس‌های ورزشی شرکت داشتند و... از میان بقیه آزمودنی‌ها به‌صورت هدفمند و در دسترس ۲۰ آزمودنی انتخاب و به‌صورت تصادفی به دو گروه ۱۰ نفره آزمایش (بازی‌های بومی محلی) و کنترل (فعالیت‌های

معمول) تقسیم شدند. ملاک‌های شرکت در تحقیق شامل سلامت جسمانی، وضعیت اقتصادی اجتماعی خانواده، سطح فعالیت، مشخصات فیزیکی، رضایت والدین و تمایل خود کودک بود.

ابزار اندازه‌گیری

برای گردآوری اطلاعات اولیه از آزمودنی‌ها، از پرسشنامه ویژگی‌های فردی شامل سؤالاتی مانند سن، سلامت بدن و چشم، تعداد فرزندان خانواده و چندمین فرزند بودن، میزان درآمد و تحصیلات والدین، امکانات و محیط برای فعالیت و میزان و نوع فعالیتی که کودکان در طول روز به آن می‌پردازند، استفاده شد. وزن و قد آنها نیز ثبت شد. در پایان رضایت یا عدم رضایت والدین از شرکت فرزندشان در این پژوهش مورد پرسش قرار گرفت. همچنین از آزمون رشد حرکتی عمده اولریخ (TGMD-2)^۱ استفاده شد. این آزمون که برای سنجش فرایندی مهارت‌های حرکتی بنیادی (مهارت‌های دستکاری و جابه‌جایی) کودکان سه تا یازده‌ساله استفاده می‌شود، دارای شش خرده‌آزمون در مهارت دستکاری از جمله ضربه به توپ ثابت با دست، دریبل درجا، دریافت توپ، ضربه به توپ ثابت با پا، پرتاب توپ از بالای شانه و غلتاندن از زیر شانه است. شایان ذکر است که آزمون رشد حرکتی عمده اولریخ، در اسفند ۱۳۸۸ در ایران توسط زارع‌زاده و همکاران اعتباریابی شده است. این آزمون دارای روایی ۰/۷۴ و پایایی ۰/۸۱ برای خرده‌آزمون‌های دستکاری است (۴). نمره‌دهی در این آزمون به صورت ۰ و ۱ است و امتیازهای بخش‌های اجرای مهارت جمع می‌شود و در مجموع نمره خرده‌آزمون‌ها به دست می‌آید (۴، ۲۸).

روش اجرای تحقیق

در آغاز پس از مطالعه مقدماتی درباره بازی‌های بومی محلی مختلف (۳، ۱)، تعدادی از این بازی‌ها برای انجام تحقیق انتخاب شدند. بازی‌های منتخب عبارت‌اند از شوت یک ضرب، وسطی و دال پرن. در این بازی‌های مفرح انواع مهارت‌های بنیادی به‌ویژه مهارت‌های دستکاری وجود دارند. بنابراین بررسی تأثیر این بازی‌ها بر مهارت‌های دستکاری و معرفی آن در صورت تأثیرگذار بودن در قالب یک برنامه حرکتی جهت توجه بیشتر ضروری به نظر می‌رسد. این برنامه شامل ۴۵ دقیقه فعالیت در هر جلسه است که ۱۰ دقیقه اول و آخر آن مربوط به برنامه گرم کردن و سرد کردن و بقیه آن مربوط به برنامه اصلی است و اجرای آن مطابق با سطوح رشدی این کودکان در نظر گرفته شده است، به‌گونه‌ای که شدت و مدت آن

مغایر با سطح توانایی‌های آنها نباشد. ابتدا پیش‌آزمون براساس آزمون رشد حرکتی عمده‌الریخ ویرایش دوم (TGMD-2) از هر دو گروه گرفته شد. سپس در گروه آزمایش، بازی‌های بومی محلی طی هشت هفته و هر هفته سه جلسه به‌صورت گروهی انجام گرفت. نحوه اجرای بازی‌ها به این شکل بود که در بازی شوت یک ضرب اعضا به دو تیم پنج‌نفره تقسیم شدند. این بازی همانند فوتسال است، با این تفاوت که هر بازیکن در هر موقعیت فقط حق زدن یک ضربه به توپ را دارد. بازی وسطی هم به‌صورت گروهی اجرا شد، به‌گونه‌ای که اعضا به سه تیم تقسیم شدند، یک تیم در وسط محوطه بازی قرار داشت و در مقابل دو تیم دیگر که توپ را به سمت آنها پرتاب می‌کردند با جاخالی دادن و گرفتن توپ واکنش نشان می‌دادند. در بازی دال پرن هر تیم سه نشانه (دال) داشت و با پرتاب اشیایی به سمت نشانه‌های تیم مقابل، آنها را مورد هدف قرار می‌داد. در پایان تیمی پیروز بود که زودتر نشانه‌های تیم مقابل را سرنگون می‌کرد. در این مدت گروه کنترل به فعالیت‌های معمول خود می‌پرداختند و با پایان برنامه پس از هشت هفته پس‌آزمون از هر دو گروه به‌عمل آمد. کلیه آزمودنی‌ها خرده‌آزمون‌های مورد نظر را دو بار تکرار می‌کردند و در حین اجرا با دقت فراوان توسط محققان از سه زاویه پشت، مقابل و پهلو، ارزیابی شدند. سپس امتیازدهی براساس فرایند اجرا انجام گرفت.

روش آماری

از آمار توصیفی برای طبقه‌بندی و تنظیم داده‌ها و تعیین شاخص مرکزی (میانگین) و شاخص پراکندگی (انحراف معیار) استفاده شد. پس از بررسی نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون شاپیرو ویلکز و برابری واریانس‌ها با استفاده از آزمون لون، از آزمون‌های تحلیل واریانس چندمتغیری و آزمون تحلیل واریانس یکراهه در متن مانوا به‌عنوان آمار استنباطی استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ انجام گرفت.

نتایج و یافته‌های تحقیق

جدول ۱ میانگین و انحراف معیار نمره‌های آزمودنی‌ها را در دو گروه کنترل و آزمایش طی پیش‌آزمون و پس‌آزمون نشان می‌دهد.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار نمره‌های آزمودنی‌ها

گروه کنترل		گروه آزمایش				متغیر		
پس‌آزمون		پیش‌آزمون		پس‌آزمون		پیش‌آزمون		
SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	
۰/۵۱	۰/۴	۰/۴۸	۰/۳	۰/۳۱	۰/۹	۰/۴۸	۰/۳	ضربه به توپ با دست
۰/۴۸	۰/۵	۰/۵۱	۰/۴	۰/۴۲	۰/۸	۰/۴۸	۰/۳	دریبل درجا
۰/۵۱	۰/۴	۰/۴۲	۰/۲	۰/۳۱	۰/۹	۰/۴۲	۰/۲	دریافت توپ
۰/۵۱	۰/۴	۰/۴۸	۰/۳	۰/۳۳	۰/۸۸	۰/۴۲	۰/۲	پرتاب از بالای شانه
۰/۵۱	۰/۴	۰/۴۸	۰/۳	۰/۴۸	۰/۷	۰/۴۲	۰/۲	ضربه به توپ با پا
۰/۵۱	۰/۴	۰/۴۸	۰/۳	۰/۴۲	۰/۸	۰/۴۲	۰/۳	غلطاندن از پایین شانه

برای اطمینان از نحوه تصادفی انتخاب نمونه‌ها در گروه‌ها در مرحله پیش‌آزمون از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری استفاده شد. نتایج این آزمون تفاوت معناداری را بین گروه‌های کنترل و آزمایش نشان نداد ($F(18,1)=0/060$, $sig=0/999$, $\eta^2=0/027$). بنابراین گروه‌بندی به صورت تصادفی صورت گرفته است.

برای نشان دادن تأثیر بازی‌های بومی محلی بر رشد مهارت‌های دستکاری از آزمون مانوا استفاده شد. نتایج این آزمون نشان داد که یک دوره بازی‌های بومی محلی بر رشد مهارت‌های دستکاری کودکان تأثیر دارد ($F(6,4)=30/75$, $sig=0/003$, $\eta^2=0/979$). برای مشخص شدن جایگاه تفاوت‌ها از آزمون تحلیل واریانس یکراهه در متن مانوا استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. نتایج تحلیل واریانس یکراهه در متن مانوا

مؤلفه	مجموع مجذورات آزادی	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری	مجذور اتا
ضربه به توپ با دست	۳/۶۰	۱	۳/۶۰	۱۳/۵۰	۰/۰۰۵	۰/۶۰۰
دریبل درجا	۳/۴۵	۱	۳/۴۵	۱۲/۲۴	۰/۰۱۵	۰/۴۹۳
دریافت توپ	۳/۶۰	۱	۳/۶۰	۱۳/۵۰	۰/۰۰۵	۰/۶۰۰
پرتاب از بالای شانه	۳/۵۸	۱	۳/۵۸	۱۳/۱۷	۰/۰۰۹	۰/۵۷۶
ضربه به توپ با پا	۳/۳۹	۱	۳/۳۹	۱۲/۰۰	۰/۰۱۹	۰/۴۲۷
غلطاندن از پایین شانه	۳/۴۵	۱	۳/۴۵	۱۲/۲۴	۰/۰۱۵	۰/۴۹۳

همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد یک دوره بازی‌های بومی محلی بر کلیه متغیرهای مهارت دستکاری تأثیر داشته و موجب بهبود این مهارت‌ها شده است.

برای بررسی تفاوت بین گروه آزمایش و کنترل پس از مداخله از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری استفاده شد. نتایج این آزمون ($F_{18,1}=12/86$, $sig=0/009$, $\eta^2=0/787$) تفاوت معناداری را بین گروه‌های کنترل و آزمایش نشان داد. برای مشخص شدن جایگاه تفاوت‌ها از آزمون تحلیل واریانس یکراهه در متن مانوا استفاده شد. نتایج این آزمون نشان داد که بین گروه کنترل و تمرین پس از مداخله در مؤلفه ضربه به توپ با دست ($F_{18,1}=5/91$, $sig=0/001$, $\eta^2=0/60$)، در بیل درجا ($0/58$)، در یافت توپ ($F_{18,1}=5/53$, $sig=0/001$, $\eta^2=0/68$)، در پرتاب از بالای شانه ($F_{18,1}=6/66$, $sig=0/001$, $\eta^2=0/66$)، ضربه به توپ با پا ($F_{18,1}=5/88$, $sig=0/001$, $\eta^2=0/60$) و غلتاندن توپ از پایین شانه ($F_{18,1}=6/20$, $sig=0/001$, $\eta^2=0/63$) تفاوت وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

به‌طور کلی هدف از این تحقیق بررسی تأثیر یک دوره بازی‌های بومی محلی بر رشد مهارت‌های دستکاری پسران شش تا هشت‌ساله مناطق محروم شهرستان اندیمشک بود. نتایج نشان داد بازی‌های بومی محلی منتخب بر رشد مهارت‌های دستکاری پسران اثربخش بوده است. همچنین تأثیر این بازی‌ها نسبت به فعالیت‌های معمول بر رشد مهارت‌های مورد نظر بیشتر بود. اجرای برنامه منتخب به دلیل تنوع مهارتی زیاد و ایجاد انگیزش برای تحریک بیشتر کودکان به فعالیت به‌علت میل فطری آنها به بازی، رشد مهارت‌های بنیادی دستکاری را در پی داشته است و با نتایج تحقیق ملانوروزی (۱۳۹۰)، که تأثیر برنامه حرکتی منتخب بر رشد مهارت‌های دستکاری پسران چهار تا شش‌ساله را معنادار ارزیابی کرد، همخوانی دارد. گودوی و برانتا^۱ (۲۰۰۳) نیز در پژوهش خود با عنوان «تأثیر مداخله مهارت‌های حرکتی بر رشد مهارت‌های حرکتی کودکان پیش‌دبستانی» به نتایج مشابهی دست یافتند. آنها از آزمون اولریخ برای مشاهده تأثیر دوازده هفته برنامه مداخله‌ای خود استفاده کردند. نتایج این تحقیق نشان داد گروهی که در برنامه مداخله‌ای شرکت داشتند، در نمره‌های جابه‌جایی و دستکاری در پس‌آزمون بسیار بهتر عمل کردند (۱۶). نتایج این پژوهش با مدل قیود نیوول^۲ در این زمینه همخوانی دارد، زیرا این

1. Goodway and Branta

2. Newell

مدل سه عامل فرد، محیط و تکلیف را بر فرایند رشد حرکتی مؤثر می‌داند (۱۰، ۲۰). این پژوهش همچنین با نظریه سیستم‌های پویا سازگار است، چراکه براساس این دیدگاه، علاوه بر وراثت، محیط نیز نقش مهمی در فرایند رشد ایفا می‌کند (۲۰، ۱۸، ۱۰). اما با نتایج تحقیق وانگ^۱ (۲۷) که مشاهده کرد برنامه حرکتی خلاق تأثیر معناداری بر مهارت‌های دستکاری کودکان نداشت و کوثری (۷) که به نتیجه مشابهی در زمینه مهارت‌های دستکاری کودکان ناتوان ذهنی دست یافت، همخوانی ندارد. دلایل این ناهمخوانی را می‌توان به متفاوت بودن نوع برنامه تمرینی، تفاوت در وسایل و ابزار تمرین، تفاوت در فضا و مدت زمان تمرین در این تحقیق‌ها نسبت داد. این پژوهش با نظریه بالیدگی نیز سازگار است. به‌طور خلاصه، رویکرد بالیدگی بیان می‌کند که به‌ویژه سیستم عصبی رشد حرکتی را کنترل و تعیین می‌کند و محیط روی مسیر رشدی تأثیر نمی‌گذارد (۲۴، ۲۰، ۱۸، ۱۰، ۸).

یکی از دلایل اساسی اثربخشی بیشتر بازی‌های بومی محلی منتخب نسبت به فعالیت‌های معمول، داشتن فرصت تمرین است. عواملی مانند امکانات، تجهیزات، زمان و تشویق مناسب، نقش اساسی در فرصت‌های تمرینی کودکان برای ارتقای مهارت‌های بنیادی دارند. بسیاری از فرصت‌های تمرینی ممکن است به دلیل نبودن امکانات و تجهیزات در مناطق محروم از دست بروند. برای مثال ممکن است که هزینه بالای خرید وسایل و تجهیزات یکی از این محدودیت‌ها باشد یا همان‌گونه که اشاره شد، در دسترس نبودن امکانات در مناطق محروم از جمله نبودن محیط‌های ورزشی مناسب و همچنین فواصل میان این مناطق با محیط‌های آموزشی و ورزشی از جمله دیگر عوامل از دست رفتن این فرصت‌ها باشد. عدم تشویق مناسب را هم می‌توان به این عوامل افزود. کودکی که به گونه مناسب از طرف اطرافیان تشویق و هدایت نمی‌شود، ممکن است با اولین تجربه نامطلوب ناامید شود و فرصت‌ها را از دست بدهد. در این میان عامل زمان می‌تواند تعیین‌کننده‌ترین عامل در فرصت‌های تمرینی باشد (۱).

بسیاری از کودکان زمان کافی برای رشد مهارت‌های بنیادی خود ندارند. به این ترتیب که روز آنها با رفتن به مدرسه، تماشای تلویزیون، انجام تکالیف و ... پر می‌شود و زمان کافی برای شرکت در برنامه‌های منظم برای آنها باقی نمی‌ماند. در واقع امکانات کافی، تجهیزات، زمان و تشویق برای رشد مهارت‌های حرکتی بنیادی و دستکاری حیاتی‌اند؛ اما به‌تنهایی نمی‌توانند موجبات رشد حرکتی را برای کودکان ایجاد کنند؛ بدون داشتن برنامه مناسب رشدی بسیاری از کودکان هرگز در مهارت‌های حرکتی بنیادی بالیده نمی‌شوند (۱۹). بنابراین یکی از راه‌های کم‌هزینه جبران این کاستی‌ها تا حد امکان، در

نظر گرفتن برنامه‌های حرکتی و بازی‌های مناسب و با کیفیت رشدی است. عامل دیگر در برتری عملکرد گروه بازی‌های بومی محلی نسبت به گروه فعالیت‌های معمول، اصل مشابهت میان اجزای تکلیف در یادگیری اعمال حرکتی است. مطابق با این اصل می‌توان نتیجه گرفت که گروه بازی‌های بومی محلی به تمرین و تکرار مجموعه‌ای از حرکات پرداخته‌اند که به علت مشابهت با نیاز الگوی مهارتی (مهارت‌های دستکاری)، اجرای بهتری نسبت به گروه بازی‌های معمول در پس‌آزمون نشان داده‌اند، چراکه براساس نظریه سیستم‌های پویا، یک رفتار حرکتی مناسب ناشی از عواملی چون فرد، محیط و تکلیف (نیازهای مربوط به انجام حرکت) است (۲۰۱۰، ۸). از این رو ویژگی‌های تکلیف یکی از عناصر اصلی در فراگیری و بهبود الگوهای حرکتی است. بازی‌های مورد استفاده در این پژوهش دارای نیازهایی است که به دلیل داشتن ویژگی‌هایی مشابه با پرتاب کردن، دریافت کردن، ضربه زدن و ...، با مهارت‌های دستکاری منطبق‌اند.

همچنین می‌توان گفت هنگامی که بازی‌های بومی محلی با ویژگی‌ها و توانمندی‌های کودکان از جمله کودکان مناطق محروم مطابقت داده شود، کودک قادر خواهد بود از توانمندی‌های خود که متناسب با نوع بازی است، استفاده کند و بدین ترتیب اگر مهارت نهفته‌ای داشته باشد، آن را بروز دهد و اگر فاقد مهارت باشد، شرایط رشد و گسترش مهارت‌ها فراهم شود. کمک به کودک برای یافتن ابزار مناسب و موقعیت‌های مناسب بدنی که به او اجازه دهد فعالیت‌ها و بازی‌های مختلف را تجربه کند، به رشد کودک منجر می‌شود. بنابراین منطقی به نظر می‌رسد، بازی‌های بومی محلی به دلایل ذکر شده بهتر از فعالیت‌های معمول نیازهای مرتبط با الگوهای دستکاری را تأمین کرده و به رشد بیشتر این مهارت‌ها در بین آزمودنی‌های تحقیق حاضر منجر شده‌اند.

با توجه به مطالب ذکر شده و نتایج تحقیق درمی‌یابیم که بازی‌های بومی محلی استفاده شده در این تحقیق از جمله روش‌های مناسب در رشد مهارت‌های دستکاری است و والدین، معلمان و مربیان باید از طریق غنی‌سازی محیط و برنامه‌های حرکتی مناسب از جمله بازی‌های بومی محلی، رشد مهارت‌های بنیادی کودکان را به‌ویژه در مناطق محروم تا حد بالیده امکان‌پذیر سازند و از این طریق آنها را به سمت ترقی‌های روزافزون در انواع مهارت‌ها هدایت کنند. البته باید گفت تک‌جنسیتی بودن مطالعه حاضر و تنها ارزیابی مهارت‌های بنیادی دستکاری و مقطع سنی مشخص شده جزو محدودیت‌های تحقیق حاضر به‌شمار می‌رود. بنابراین محققان پیشنهاد می‌کنند در آینده تأثیر این نوع بازی‌ها در دختران و روی

سایر مهارت‌های بنیادی مثل مهارت‌های جابه‌جایی و استواری و نیز در دیگر دوره‌های زندگی و مقاطع سنی مطالعه شود.

تقدیر و تشکر: از تمام کودکان مناطق محروم شهرستان اندیمشک و خانواده‌های آنها که ما را در انجام این پژوهش یاری رساندند، سپاسگزاریم.

منابع و مآخذ

۱. اکبری، حکیمه (۱۳۸۵). "تأثیر بازی‌های بومی محلی بر رشد مهارت‌های بنیادی کودکان پسر ۷ تا ۹ سال"، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد دانشگاه تربیت مدرس، ص ۳۶.
۲. احمدوند، محمدعلی (۱۳۷۲). "روان‌شناسی بازی"، چ اول. تهران، نشر پیام نور، ص ۹۰.
۳. حمیدیان جهرمی، نادر؛ رضائیان، فیروز؛ حقیقت، شهربانو (۱۳۹۱). "تأثیر بازی‌های بومی محلی بر رشد ادراک بصری- حرکتی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی آمادگی و سال اول ابتدایی شهر شیراز"، نشریه تعلیم و تربیت استثنائی، ش ۱۱۱، ص ۳۷ - ۲۹.
۴. زارع‌زاده، مهشید (۱۳۸۸). "هنجارسازی و تعیین روایی و پایایی آزمون رشد حرکتی درشت برای کودکان ۳ ساله شهر تهران"، پایان‌نامه دکتری، دانشگاه تهران.
۵. فرخی، احمد؛ احمدزاده، زهرا؛ عبدی مقدم، سعید (۱۳۹۳). "تأثیر بازی‌های رایانه‌ای و بومی محلی بر هماهنگی چشم و دست کودکان ۷ تا ۱۰ ساله، نشریه رفتار حرکتی، ۶(۱۵)، ص ۶۱-۷۲.
۶. غیجی، حمیدرضا؛ کردی، حسن؛ فرخی، احمد؛ بهرام، عباس (۱۳۹۲). "اثر بازی‌های بومی محلی و بازی‌های معمول بر رشد مهارت‌های دستکاری پسران کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر"، یافته، ش ۵، ص ۱۲۲.
۷. کوثری، سعید؛ کیهانی، فاطمه؛ حمایت‌طلب، رسول؛ عرب عامری، الهه (۱۳۹۲). "تأثیر برنامه فعالیت جسمانی منتخب بر رشد مهارت‌های حرکتی کودکان مبتلا به بیش‌فعالی/کمبود توجه و اوتیسم"، نشریه رشد و یادگیری حرکتی، ش ۴، ص ۶۰ - ۴۵.
۸. گالاهو، دیوید ال. ازمون، جان سی (۲۰۰۶). "رشد و تکامل حرکتی در طول عمر"، ترجمه حمایت‌طلب، ر. موحدی، ا. فارسی، ع و فولادیان، ج، ویراست ششم. تهران، نشر علم و حرکت، ص ۱۵، ۸۶، ۸۷ و ۱۰۹.

۹. ملانوروزی، کیوان؛ خلجی، حسن؛ شیخ، محمود؛ اکبری، محمود (۱۳۹۰). "تأثیر برنامه حرکتی منتخب بر رشد مهارت‌های دستکاری پسران ۴ تا ۶ ساله"، نشریه رشد و یادگیری حرکتی-ورزشی، ش ۷، ص ۲۲ - ۵.
۱۰. هی وود، کاتلین ام (۱۳۸۲). "رشد و تکامل حرکتی در طول عمر"، ترجمه نمازی‌زاده، م و اصلانخانی، م. تهران، سمت، ص ۲۶۲.
۱۱. یوسفی، سهیلا (۱۳۸۰). "تأثیر بازی‌های دبستانی منتخب بر رشد حرکتی دانش‌آموزان دختر سال سوم، مقطع دبستان، منطقه ۵ تهران"، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه تهران، ص ۵۵.
12. Apache. RR, (2005). "activity-based intervention in motor skill development", *percept Mot Skills*, jun. 100 (3pt2); PP:1011-20
13. Caillois, R. (2001). *Man, play, and games*. Urbana and Chicago, University of Illinois Press (originally published in 1958; translated from the French by Meyer Barash).
14. Cooley. D, Oacman. R, McNaughton. L, Rysca. T. (1997). "Fundamental movement patterns in Tasmanian primary school children ". *percept Mot Skills*, Feb ;84(1);PP:307-316
15. Fisher A, Reilly JJ, Kelly LA, Montgomery C, Williamson A, Paton JY, Grant S (2005). Fundamental movement skills and habitual physical activity in young children. *J Med Sci Sports Exercise* ;37(4):684-688.
16. Goodway JD, Branta CF (2003) . Influence of a motor skill intervention on fundamental motor skill development of disadvantaged preschool children. *Res Quart Exer Sport* ;74(1):36-46.
17. Goodway JD, & Crow, H & Word, P. (2003). "Adapted physical activity quarterly". 20, PP:289 314
18. Gallahue DL, Ozmun JC (2011). *Understanding Motor Development: Infants, children, adolescents, adults*. 7th edition. New York: McGraw-Hill .P: 300-373.
19. Gallahue. DL,(2003). *Development physical education for all children*. Fourth edition, champagin, IL: Human Kinetics, PP: 257-275.
20. Haywood KM, Getchel N (2009). *Life Span Motor Development*. 5th edition. Champaign Illinois: Human Kinetics .P: 11-140.
21. Mc Conkey, R. (1985). Changing beliefs about play and handicapped children. *Early child development and care*, 19-,79-94.
22. McKenzie TL, Alcaraz JE, Sallis JF, Faucette FN (1998). Effects of a physical education program on children's manipulative skills. *Journal of Teaching in Physical Education* ;17(3):327-341.
23. Okley. A . D.,Booth. MK, Patterson. JW. (2001). "Relationship of physical activity to fundamental movement skilled among adolescents". *Journal of medical Science Sports Exercise*, Nov; 33(11); pp: 1899-1904.

24. Payne VG, Isaacs LD (2011). Human motor development: a lifespan approach. 8th edition. New York: McGraw-Hill Humanities;.P: 352-380.
25. Simons J, Daly D, Theodorou F, Caron C, Simons J, Andoniadou E (2009). Validity and reliability of the TGM-2 in 7-10 year-old Flemish children with intellectual disability. *Adapted Physical Activity Quarterly* ;25(1):71-82.
26. Wang JH (2004). A study on gross motor skills of preschool children. *J Res Child Edu.*; 19(1):32-43.
27. Wong AKY, Cheung SY (2006). Gross motor skills performance of Hong Kong Chinese children. *Journal of Physical Education & Recreation (Hong Kong)* ;12(2):23-29.
28. Ulrich DA (2000). Test of gross motor development. Austin, TX: Pro-ed.